

כה קרא בקול עצב ומר לעקוב / רש העולם הזה עימי ועולם תבא הוא לו נקוב
ויאמר הכי קרא שמו יעקב

שכסיו אם יעברו על חוק וגבר חילך / שמע אתה אחרתה מה אעשה לך
ונען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך

ל תמיד יראת רבוני / תינתי לו אוֹרֶיךָ אָרֹר בְּמַעֲנֵי
וְלֶךְ אִפּוֹא מָה אֶעֱשֶׂה בְּנִי

בְּנֵי תַנְיָטוֹ יָפְרוּ וַיַּפְרֻצוּ / וְזֹאת מְאִירַת עֵינַיִם יָרְשׁוּ וַיִּשְׁרֻצוּ
קְדוֹשִׁים אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ קַ(דוֹשׁ)
וְכֹלָם

שלשת הפיוטים הראשונים מקרובת שביעי של פסח
(לעיל סי' יג)

א אֲמַנְנוּ שְׁלַחַת תַּנִּין בְּהַתְּלַחֲלַח / בְּקַשְׁשׁוֹתָיו חֲטָטָם שְׂרוּצִים לַפֶּלַח
נָח בְּנִהְרֹתָיו קָרִים לְהַרְלַח / דְּרָדָעִים חֲפָשִׁים בְּהִמְרֵי מַלְשָׁלַח

הַשְׂכִּירָה מִפֶּשַׁע שְׁתּוֹתוֹ לְגַלַּח / וְנוֹעֲדָה לְהַשׁוּז בְּמִבְיֵאֵי בְּלַחֲלַח
וְזֶן מְחֻמָּשׁ עֵינָי וְשִׁילַח / חֶרֶב וְקֶשֶׁת וְתַרְסִים וְרוֹמַח וְאַלֶּת שְׁלַח

ה מִלְפִּיו בְּשִׁרְשָׁם בְּשֵׁת חִיקוּאִים / יוֹקֵשׁ מִמֶּסֶבּוּ בְּמַלְכֵי הָאִים
בְּנִבְחָזוֹ שָׁב לְלַקֵּלֶק קָאִים / לְרֹדֶף לְהַשִּׁיג אִיתְנֵי חֵיל בָּאִים

שתותו, עפ"י דה"א יט ד, ש"ב יד) נועדה להשוות את פרעה למלך אשור (יש' שם) שהגלגלי
והביאני ללחלח וחבור וכו' (דה"א ה כו) – זין מחומש, חמשה מיני כלי זין, ירוש' שבת ו הי"ד –
חרב וכו', מסנה שבת ו ד' – ה' / ו' כאשר שנת פרעה את רגליו בשרשי ישראל (כלומר: התחקה
על שרשי רגלם וחיפסם, הלשון עפ"י איוב יג כו, כפי שהעירני לנכון ידידי הר"ר ב" קלאר) למען
השיבם מן המדבר למצרים, נוקש והודח ממסבו (שה"ש א יב) כמלכי האי שהשקה ירמיהו את כוס
התרעלה (יר' כה יז–כב) – כנבחו = ככלב (מ"ב יז לא, סנהדרין סג ב) ורומז למשלי כו יא –
חיל כאים, תה"י י

מקורות וחילופי נוסחאות: כ"א א / א (הכל); כ"א א / 3 (פיוט א עד אות י, רק חצאי מורים);
כ"א ב (פיוט א, מאות ג ואילך, מנוקד); כ"א ג / ד (משו' כד, יזהם' ואילך); כ"א ו (עד סוף שו' ז'
מנוקד); כ"א י (הכל' מנוקד); כ"א יב / ג (משו' ז', "נדבות", ואילך); כ"א טו (הכל' מנוקד);
כ"א יח (פיוט א' מנוקד) – א / א / א להתלחלח – ב' / א / א קדים – א / א / א כהמריא (= ו' י'),
ובין השיטין: כהמרי (= מו, יח) – ג / א / א להשוות, י: להשוותו – י' יח: בְּמִבְיֵאֵי –
ה' ו' מו: יוקש – יח: בְּמַלְכֵי הָאִים

מִלְשָׁנִי כְּרוֹבֵל הִלְךְ סְחוֹרוֹת / נְדָבוֹת שִׁיאִי רַחֵם מִשְׁחִירוֹת
סֹכּוֹת וְאַתָּם וּמִנְדֵּל וְחִירוֹת / עֲנִיעוּ בְּדוֹהֶר הוֹד נְחִירוֹת

פָּצְחוּ מִהֶלֶךְ אֲרָבָעִים בְּמִכְבָּר / צָאוּ קוֹמוּ הֵג כְּמַעֲזָר
קְרִיזָתוֹ תְּרַסִּית בְּהֶצְדָה וְשַׁעֲרָר / רָגַן נִי הִי שְׁלוֹחִים בְּהֶדְרָר

כֹּכ וְיִהִי בִשְׁלַח פֶּר(עָה) / וְזִי שְׁלַח בִּם חֲרוֹן / וְזִי שְׁלַח אוֹתוֹת / וְזִי שׁוֹט לְמוֹם /
וְזִי שְׁלַח אוֹר(ר)ךְ וְאִתְּךָ(מִתְךָ) / וְזִי דוֹדִי שְׁלַח יָדוֹ / וְזִי שְׁלַחֲךָ פֶּרֶם / וְזִי כִכְלָב שֶׁב /
וְזִי שְׁלַח מִמְרוֹם יִקְ(חֲנִי) יִמ(שְׁנִי) מ(מִים) רִבִּים

רְבִים שָׁרוּ בְּנִפְּלִית גִּבִּים / שִׁיר תוֹפְפוּ כְּסִקוּ מִנְכָּכִים
תוֹכֵן עַל שׁוֹר אֲנָכִים / תִּגְן רְבִים כְּמִרִיק תְּנִיכִים
ב

מו

ב תִּלְאוֹב עִיקָם מִצָּפוֹת צוֹרוֹת / שֶׁשְׁשׁוּעַ יֵלֵךְ מוֹשְׁבֶת מִבְּצָרוֹת
רְגִינֶת בַּת שְׁנִיָּה מִחֲצִירוֹת / קְדוֹשׁ הַבַּיִת וְהִלְחִיץ צִירוֹת

צִעְדוֹנִי תוֹלְלִי בְּהֶרְתִּיקוֹ / פִּיגֵר מִאֲבִיבִיו מִשֵּׁד עֶתְקוֹ
עוֹד בְּשָׁל אִיּוֹם וְתִקְוָה / סָקֵר בְּרִיכָם מִמֶּתַן תִּרְתִּיקוֹ

כו

ו/ח. לא עמדתי על כוונותי מלשני, תה' קא ה, אולי כינוי לפרעה או לשליחיו שהלכו לרגל את ישראל – שיאי רחם, ישראל (יש' מו ג) – משחירות, גיל: משחירות ומבקשות, ומסב על המרגלים הנז' – עוועיו, עפיי יש' יס יד' בדוהר וכו', בדרהר מוסים (איוב ל כ), ויתכן שכוונתו למכת ארבה (שם) – מ/י פצחו, קולו של פרעה, בשעה שקרא למשה ולאהרן ואמר 'צאו קומו' (שמות יב לא), נשמע בכל ארץ מצרים שמידתה מהלך ארבעים יום (מדרש אגדה ה' באבער לפסוק הנז', ירוש' ברכות א ה"א) – כמברר, הרים (קולו)? – הג = הגה וקרא – חרסית, אולי עפיי יש' יס יח' כהצדה, כאשר החריב ועשה בהן שעוריה – וי' ה' דורש מלת 'ויהי' בפסוק הבא (פסיקתא דר"כ ויהי בשלח דף פד ע"א) – כהדרר = כהדרר, כאשר נתן להם דורר – יא – יג' שמות יג יו' תה' עח מט, תה' קלה ט, משלי כו ג, תה' מג ג, שה' ש' ה ד, שה' ש' ד יג, משלי כו יא, תה' יח יו' קצת מקורות מוסיפים: שלח משה עבדו (תה' קה כו) בסדר הפסוקים ובמניינם אין הסכמה בין המקורות, לא כאן ולא להלן – יד/מו' שרו, ראוי – כסקו, כאשר עלו (תה' קלח ח) מנבכים, מנבכי ים (איוב לח מו) – תוכן, הקב"ה התוכן רוחות ולבות (משלי מו ב, כא ב) בעמדו על חומת (שור) אנך (עמוס ז ו) יגן על בנים (רכים) כמו שהגין על אברהם אביהם (מריק תניכים, בר' יד יד) – יו/יח' תלאוב = מדבר (שו' כט) עיקפם, הולכים בעקיפין מצפות, כדי שלא יראו צורות פגריהם של בני אפרים (= שעשוע ילד, יר' לא יט) שהקדימו לצאת והרגום אנשי גת (דה"א ז כ/כא, מכילתא ויונתן לשמות יג יו') – מושבת מבצרות, לא אדע פירושו – כת שניה, אולי כוונתו לשניה בארבע כתות שנחלקו על הים (מכילתא ויונתן לשמות פירושו) – כשראה הקב"ה שכת שניה רוגנת ואומרת "נשוב למצרים" הכביד צירם (כאבם יד יג), ור"ל: כשראה הקב"ה שכת שניה רוגנת ואומרת "נשוב למצרים" הכביד צירם (כאבם יד יג),

ז. ברוב המקורות: משחירות – ס' יח: במכבר – יב/יג: צאו חמושים להג כמעורר – מו' יב/יג: תוכן נצב על שור אנכים – א/י: כמריק – יו' מו: הושבת – א/י מובצרות – יח' יב/יג: כת שלישיה מִחֲצִירוֹת, וממעל לצד"י עיגול המורה להגהה ממושטשת שבצד הגליון: א/י, מו: מִחֲצִירוֹת – יס' א/י צִעְדוֹנִי, יתרם: צִעְדוֹנִי – י' יב/יג: מאבִּיבִיו; מו:

בְּהַחֲדוֹת שִׁיבֵן בְּדוֹד פִּיצוּמִים / מִפְּתִיחוֹ הָעֲמִים שְׁלֹשׁ מָאוֹת יָמִים
לְמוֹד מִימּוֹ הֵזֶן תַּעֲצוּמִים / בָּרוּ חֲמוּשִׁים בְּשֹׁאֲפֹ צָמִים

יְשִׁימוֹן הַיָּסֵם מְשׁוּזֵף בַּפְּלֶשֶׁת / מִירוֹף הַמֵּיִת נוֹשְׁקִי קֶשֶׁת
חֶשֶׁק מִהֵיזֶת עֲלָמָה בּוֹשֶׁת / וְהֵם עֲרוֹת חֲשׁוּפֵי שֵׁת

וְעַם שְׂכִינָה בְּכֶתֶף צָוָאר / הֶחָזָה יוֹם נָקָם לְעִנְיָת מוֹב צָוָאר
נִקְיוֹ בְּהִבְרִיחַ בְּמִתְבֵּן בָּר / גְּתִים גְּרֵמוֹנֵי מוֹב מִדְּבָר

כה

כֹּחַ וְיִסָּב אֱלֹהִים / וְזֶה וְיִשְׁכֵּן עָרִים נִכְחָדוֹת בְּתִים לֹא לְמוֹ אֲשֶׁר הִתְעַדְדוּ לְגָלִים /
וְזֶה בְּנֵי אֲפָרִים נוֹשְׁקֵי רוֹמִי קֶשֶׁת הִפְכוּ בְּיוֹם קָרֵב / וְזֶה וּבְנֵי אֲפָרִים שׁוֹתֵלַח / וְזֶה אֲנִי
יֹדַעְתִּיךְ בַּמַּדְבָּר בֶּאֱרֵץ / תְּלֹאבוֹת / וְזֶה אֲשַׁכֵּלְךָ וְאוֹ(רֶךְ) / וְזֶה הוֹרֵנִי יִי דֶרֶכְךָ /
וְזֶה אֱלֹהִים בְּצֹאתְךָ / וְזֶה וְיַעֲמִידֶה לִיעֲקֹב לַחֵק / וְזֶה יִי יִשְׁמֹר צֹאתְךָ וּב(וֹאךְ) מַעַ(תְּהָ)
(וְעַד) עוֹלָם.

ס

עוֹלָם בִּיפְסוֹ הָמָּה הַיִּצְרִים / בְּעֶבְרוֹם בָּנִים בְּאִישׁוֹן גְּנָצִים
אָפְדוּ יִשְׁעֵי בְּתַחַל קִצְרִים / אָדוֹן תַּחְיָה בְּמָלִים אֲצוּרִים
ב

מחיה

ומצוקתם) שלא יוכלו לחזור, כיוצא בו במכילתא בשלח פר' א: כיון שראו ישראל את הים סוער־הפכו פניהם למדבר והקביה זימן להם חיות רעות ולא היו מניחות אותם לעבור. — מחצירות, לא אדע כוונתו. — יט—כב: לא ירדתי לסוף דעתו. — משד עתקו, לשון 'עתיקי משדים' (יש' כח ט). — כריסם וכו', כאשר אשר פרעה את רכבו (שמות יד ו). ממתג, מתג וְסֵן תִּרְתָּקוּ, בהבַת רכיבתי (מ"ב יז לא, סנהדרין סג ב: חמור). — נכחדות, ראה שו' כו'. — שלש מאות ימים, במכילתא ולקח טוב לשמות יד ז נאמר שכנגד כל אחד מישראל הוציא פרעה שלש מאות חיילות, אבל ספק אם לכך כיוון המחבר. — למוד מימיו, כנר' צ"ל: מִיָּמָיו, כנוסח כ"י יב/יג, ור"ל: ממכת הדם העשירו ישראל (תנחו' וארא יג) שהיו מוכרים מימיהם למצרים. — כרו = מכרו(?) חמושים = ישראל (שמות יג יח). כשאפו צמים (איוב ה ה), כאשר שאפו למים המצרים הצמאים (צמים = צמאים, ראבי"ע איוב טז). — כג: ראה שו' יז. — משוּזֵף, מראות. — נוֹשְׁקֵי קֶשֶׁת = בני אפרים (שו' כח). — כד: מהיות וכו', שלא יהיו ישראל לבושת בידי המצרים והומי ערוה וחשופי שת (יש' כ ד). — כה: מורא רומז לבנימין שהשכינה בחלקו (דב' לג יב, יומא יב א) ומורב לאפרים (הושע י א), ולא אדע כוונתו. — כו: דקיו, שונאיו שנמשלו לאבק דק (יש' כט ה). — גתים, שהרגו את בני אפרים (הע' יז/יח) גרמו לי לסוב את המדבר. — כז: ל ו שמות יג יח, איוב טו כח, תה' עח ט, דה"א ז כ/כא, הושע יג ה, תה' לב ח, תה' כז יא, תה' סח ח, תה' קה י, תה' קכא ח. — לב/לג: המה־היוצרים, דהיי"ד כג נדרש על נפשות הצדיקים שבהן גמלך הקביה לברוא את העולם (ביר ח ז, רות ר' ב ג). — בתחל קצירים, באביב שהוא תחלת קציר שעורים.

מִאֲבִיבֵיו — יב/יג, טו: עֲתָקוֹ — כו: יב/יג: עוֹ שֶׁלְאֵיזִים, מִמֶּתֶק; י: מִמֶּתֶק, ועל הגליון:
"ג"א מִמֶּתֶק" — כא: יב/יג, טו: מִמֶּתֶקִּיו — כב: א/א, י: טו: לְמוֹד מִיָּסִיו; יב/יג: לְמוֹד
מִיָּסִיו — כד: יב/יג: עֲלָמוֹת בּוֹשֶׁת — כה: א/א, בְּקֶתֶף; יב/יג: בְּקֶתֶף צוֹאֵר ('החזה חסר);
"יום חסר בכ"י טו, ובכ"י י נשלם בצד הגליון; ג/ד: בעגלת — לג: טו: אֲפָדוּ"

לה

בְּמָרָם יוֹם רָפָה לְעֶרְוָה / רִצְפַּת כְּסָא מַמְלָכוֹת הַחֲרִיבָה

מ

מֵאֲתִים וַחֲמִשִּׁים גָּבְלוּ בַּחֲשׁוֹן / שְׂדֵי חוֹסְכֵי תֵּבֶן מִלְּבֹן

קָפָה תְּהוּם וְצַג אֲחֵרִים / רְצוּצֵי פֶרֶךְ בְּשִׁגְוֵי דְרוֹרִים

זה

עוֹלָם תְּחִיל וּבְצוֹל פָּרַח דָּשָׂא / זָרַם מַיִם כְּגֹז בַּמַּחֲשָׁה

2

בַּיִם וַיֵּטַע אֵילָנָי מֵאֲכָל וְסֵדֶק / אֲרוּחָהּ לָעַם בְּמִסּוֹת נִפְרָק

כֹּכ וְתֹשֶׁר דְּבוּרָה / וְנִשְׁמָעוּ מַלְכִּים / וְנִשְׁרֹו לֵאלֹהִים / וְנִימְלֹךְ יי' לַעֲוֹלָם

אֵל נִימָה

לה, 'יש' גא ס'י' וששים אלה, קשה להכריע בין הנוסחאות מאחר שהכוונה מעורפלת, ובמדרש יושע (אוצר מדרשים לאייזנשטין¹⁵³) נאמר: וכיון שנבקע הים ... וגבהו המים אלף ושש מאות מיל - בכ"ו מו ספך: הושררה בסיון, ואולי עיקר: - לו-לח, לא אדע כוונתו - פרעות אויב, דב' לב מב' עלוק בהבהב, להוריד לגיהנם ששמה עלוקה והבהב (מסליל ל סו') - - - - - לט-טב, נשיכות חמש, חמש מכות בכל מכה, ראה דברי ר' עקיבא בהגדה של פסח - בספך מובטח, לא ירדתי מהו - חוסכי מות ה' שמות ה' (וכו') - משאובין, כינוי למים - מועק חשבון, יש' מ' ה' ימ' לחי' - מג' מד' וצג' עמד' אחוריים, עפ"י תה' קוד ג' - כשגה, כאשר השיגו -

לה. וששים אלף רבוא מיל, כך גם טו; ג/ה, יב/יג: וששים אלף רבוא הוּשְׁעָרָה; י: וששים ואלף מיל הוּשְׁעָרָה. — לט: י: מקובע, והוגה כנוסחתו' — מ: קִצְעָם, כך גקוד בכולם. — מב: וכנשטפן, כך טו, יתרם: ונשטפן' — מג: כשגו, א/י כצגו' — מד: יצאו, כך יב/יג,

ולבסוף: קטע מתוך הסילוק (פיוט י), המעניין כשלעצמו ומזכיר כמה מנהרות ארץ ישראל (נוסח כ"י ח וניקודו):

וַיֵּצֵא אֶפְיָיו יָם הַדֶּקְקוֹ / כָּל אֶפְיָיו מִיָּם גֶּדְקוֹ / מִי נָהָר וְנָחַל וְשָׁלִילִית¹ בּוֹקְקוֹ / מִי בֹר
וְשִׁנֵּי וּמַעְרָה הַדֶּקְקוֹ / מִי מְבוֹעַ וּמְקוֹר וּמַעְיִין קוֹעֶקְקוֹ / מִי בְרִיכּוֹת וְהַתְּעֵלּוֹת וּמְקוֹזֹת
בּוֹעֶקְקוֹ / מִי רֶהֱב וְכֶרְפִּית וְנִיאוֹב² לִוְעֵלְעוֹ / מִי תַּצֵּב וְחֶבֶית וְלָזִין הַזֶּקְקוֹ / מִי אוֹפּוֹת
וְסִפּוֹת וְכָד וְגֵל בּוֹקְקוֹ / כָּל יְאֹזְרֵי מְצוֹר נִינְרֶשׁוֹ וְנִישֶׁקְקוֹ / מִי צִפְתָּה וְצֶרְצוֹר וְכָד וּמַפְיֵת³
נֶקְקוֹ / פֶּרֶפֶר וְאַמְנָה הַזֶּקְקוֹ / קְדֻמִּים⁴ וְקִישׁוֹן הַזֶּקְקוֹ / גִּיחוֹן וּפִישׁוֹן קֶעוֹ / יֶרְדֵּן וְיֶרְמוּד
שֶׁקְקוֹ / קִירְמוֹזִין⁵ וּפִינָה הַזֶּקְקוֹ (ע"כ בכ"י).

¹ הגקודה בתוך השי"ן, סימן לשי"ן ימנית – ² רהב = ים (ב"ב ער ב) כרכית וניאווב, כך גם בכ"י א/י והנה 'ניאווב' הוא הדלי או הכד ששואבין בו מים (ערוך השלם, ערך, 'נאב'), ולפי"ז נראה ש'כרכית' הוא בור או ברכה: השוה 'כרכא דבית חרב', תוספתא שביעית ד' 8, ועי' הורבין: ארץ ישראל ושכנותיה, ערך 'בית חרב' – ³ מין כלי חרס, משנה שבת יז ו' בכ"י א/י: וספי (כלים ב ג) – ⁴ = נחל קדומים, שופ' ה כא – ⁵ קירמיון ופיגה, שני נהרות, פרה ח י, ועי' שי קליין: עבר הירדן היהודי, וינה תרפ"ה עמ' 72/71

יטוף – תמרים, כינויים לישראל עפ"י שה"ש ה ה ז ח' – – מה/מו ו שמות יד ל, יש' סג ט' – –
מו/מח ו חויל, נתחזק ונתעשר על ידי שפרח דשא במצולה (מדרש תה' קיד ז: עשאו כמין בקעה
והעלת עשבים) – במחשה, לא אדע מהו (במאמר ד' המחשה מעולם?, יש' מב יד, נזיא) – קול,
חב' ג יי – מורשה, לא אדע כוונתו – כהרחיש, ל' רחש לבי (תה' מה ב), בהוראת דיבור –
– – מס' שמות טו א' – – נא/נב ו אילני מאכל, יונתן לשמות טו יט, ועי' ידיעות א' 16, 16,
שו' 142/141 – נפרק, נגאלי – כהנביבו ל' ניב שפתים – – נג' שופ' ה א, שופ' ה ג, תה'
סח ה תה' קמו יי

טו; ג/ד: יוצאי; יתרם: כיצאוי – – מו/א/י כגד כמחשה; טו: קָנָן בְּמַחֲשֵׁה – – מח' יב/ג:
תהום מוקשה – – נא' שם: במסורת נפרק' – – נב' הוברק' י: נברק (בראשו רמז להגהה
שבצד הגליון הקרוע).